

Redaktørernes forord

Vi lever i et digitalt samfund. For mange af os udspilles hverdagslivet i stigende grad gennem profiler på diverse digitale platforme, fra Facebook og Twitter til skoleintranet og købsportaler. Staten har oprettet en digitaliseringsstyrelse, og hver dag læser vi i medierne om nye etiske, juridiske og politiske udfordringer ved den voksende mængde digitale data, der flyder rundt mellem samfundsinstitutioner og borgere. Politisk debat er flyttet ind i det digitale kommentarspor, og bekymrede observatører giver sociale medier skylden for alt fra mobning til falske nyheder og populisme.

Hvordan kan og bør sociologien reagere på den gennemgribende digitalisering af samfundet og på de mange udfordringer og muligheder, der hermed opstår? I dette temanummer ser vi nærmere på ét af de svar, der byder sig til, og som har vokset sig stærkt gennem de senere år: Et svar, der opfordrer til, at vi sammen udforsker det digitale samfunds brudflader gennem at udvikle et sæt af nye såkaldt *digitale metoder*. Som et distinkt sæt af tilgange, værktøjer og praksisser for undersøgelse søges digitale metoder hermed føjet til sociologiens eksisterende værktøjskasse. Det er vores forhåbning, at temanummeret her kan være med til at sætte yderligere skub i lysten til at udforske de digitale metoders muligheder blandt danske sociologer.

Det er ikke helt nemt at definere grænserne for de digitale metoder i relation til andre og eksisterende tilgange, og feltet præges da også af en del usikkerhed på dette punkt. Mest intuitivt kan man følge den hollandske internetforsker Richard Rogers, som er én af feltets tidlige pionerer og ophavsmand til en central bog om netop digitale metoder. Heri foreslår Rogers, at digitale metoder handler om, at sociologen »genbruger« digitalt medieret empiri, dvs. data, der er »født« og aflejret som »digitale spor« af sociale handlinger, ytringer og interaktioner foretaget online. I denne optik er analyser af »like«-netværk på Facebook, købsdata fra en webplatform eller hyperlink-relationer mellem hjemmesider således digitale metoder, mens et online-survey eller et sæt online-etnografiske observationer (»netnografi«) i udgangspunktet snarere må ses som »digitaliserede« versioner af eksisterende metoder.

Andre gange tager digitale data imidlertid ikke form som spor af online interaktioner, men opstår derimod som resultat af andre typer måleudstyr. Det kendes f.eks. fra fænomenet selv-tracking, hvor folk anvender mobil-applikationer eller mere avanceret biomedicinsk udstyr til at registrere alt fra kalorieforbrænding til søvnrytmer – data, som i anden omgang, og typisk i

kombination med andre datakilder, kan gøres til genstand for yderligere sociologisk analyse. Det er således klart, at Rogers' grænsedragning aldrig alene kan være et endeligt grundlag for en definition af digitale metoder. Vi kan netop lære meget ved at holde digitale og digitaliserede metoder sammen, og denne ambition har været et centralt afsæt for temanummeret her.

I den internationale samfundsforskning er digitale metoder (i Rogers' forstand) vokset frem gennem de seneste 15-20 år under påvirkning af et karakteristisk sæt af teknologiske og intellektuelle indflydelseslinjer. Teknologisk set er det indlysende, som allerede antydnet, at digitale metoder drives frem og vinder betydning i lyset af den fremadskridende digitalisering af stadig flere domæner af samfundslivet. Samtidig er dette forhold langt fra metodisk trivielt, eftersom digitale metoder – relativt til mere »lavteknologiske« tilgange – fordrer en ganske aktiv interesse for og i sidste ende færdigheder til at omgås digital teknologi på en fornuftig måde hos sociologen. Digitale metoder udvikles derfor ofte også i nye tværfaglige konstellationer mellem samfundsforskere, dataloger og andre, som i anden omgang venligt stiller en række praktiske software-værktøjer til rådighed for akademiske og andre fællesskaber (<https://digitalmethods.net/dmi/tooldatabase> er her et oplagt sted at starte).

Digitale metoders ophav og udviklingsspor

Intellektuelt set er det karakteristisk, at pionererne bag disse udviklinger af digitale metoder næsten uden undtagelse har haft anknytning til det tværfaglige forskningsfelt, der kendes som videnskabs- og teknologistudier (eller STS på engelsk). Dette ophav har sat sig en række spor, som også vil være tydelige i dette temanummers artikler. For det første derved, at netop videnskab som social institution har udgjort ét af de arnesteder, hvor sociale relationer – f.eks. i form af citationsmønstre mellem forskere – er blevet gjort synlige og tilgængelige i digital form, via artikeldatabaser og andet, og dermed har muliggjort nye typer af analyser. Om end tilgangen ikke er direkte STS-inspireret, og empirien noget mere original, vil man således kunne se pendanter til denne analytiske indflydelseslinje i Munksgaard & Eghhoffs artikel i dette nummer, der på lignende vis analyserer socialvidenskab som en (kønnet) social institution. Deres metodiske bidrag rækker dog samtidig noget bredere ud.

For det andet har de digitale metoders ophav i STS-forskningen betydet, at mulighederne i de nye digitale dataformer primært er blevet udforsket med henblik på et distinkt sæt af sociale fænomener og problemstillinger. Her drejer det sig særligt om at undersøge de nye former og roller, som digitalt medierede offentligheder af borgere, aktivister, lobbyister og andre opnår i nutidige politiske debatter, kontroverser og konflikter om teknologiens og videnskabens plads i samfundet. Man kan her tænke på alt fra sygdomspandemier og vaccinationer til klimaforandringer, vindmøller og trafikinfrastrukturer – for nu at benytte eksempler, der dukker op i dette temanummers artikler af henholdsvis Madsen, Munk og Birkebæk. På hver deres måde udspiller disse artik-

ler et mellemværende med de digitale metoders ophav i STS-forskningen, alt imens de ligeledes udfordrer og udvider disse traditioner på interessant vis.

Mens STS-traditionerne er vigtige og centrale i et videnssamfund som det danske, så siger det samtidig sig selv, at de digitale metoders potentialer for at forny sociologien som forsknings- og undervisningsfag, eller endstige som professionel praksis, langt fra udtømmes med disse traditioner. Det skal derfor ikke være nogen hemmelighed, at vi som redaktører i udgangspunktet havde håbet at kunne præsentere et lidt bredere udsnit af disse muligheder og potentialer, med tråde rundt også i andre af sociologiens mange temaer, grene og traditioner. Det var med sådanne tanker for øje, at vi i sin tid formulerede det kald efter bidrag, der blev bragt her i tidsskriftet – og det er i retning af sådanne bredere sociologiske effekter, at vi nu sender temanummeret ud til læserne, i håbet om at det kan inspirere til en mængde nye digitale studier!

At vores bredere ambitioner som redaktører ikke helt har kunnet indfries her i første hug – glade og taknemmelige, som vi er for de stærke bidrag, vi her kan bringe – siger formentlig mest om det forhold, at digitale metoder ikke mindst i en dansk sociologisk kontekst er en relativt nylig og relativt svagt institutionaliseret foreteelse. Kun enkelte steder i det danske samfundsvidenskabelige landskab har digitale metoder for alvor vundet indpas som led i vedvarende forsknings- og undervisningsaktiviteter (den kvikke læser vil hurtigt spotte det ene primære sted ved læsning af temanummerets artikler!). Ellers lever digitale sociologiske metoder, i hvert fald i vores egen erfaring, stadig en lidt sekundær og henslumrende tilværelse rundt omkring på universiteternes gange, i undervisningslokalerne, på konferencer og seminarer, og på de CV'er og PowerPoint-slides, hvormed sociologer selv beskriver deres kompetencer.

Det kan der være mange grunde til, og nogle grunde kan være bedre end andre. Måske har digitale metoder simpelthen vist sig mere besværlige, og mindre umiddelbart kraftfulde (eller »sexede«), end hvad mange måske går rundt og tror? Måske har den britisk-hollandske sociolog Noortje Marres – hvis glimrende bog om *Digital Sociology* anmeldes sidst i dette nummer – mere ret, end hun nok har lyst til at have, når hun proklamerer, at digitale metoder faktisk ikke løser sociologiens problemer? Eller måske står vi her overfor (endnu?) et eksempel på akademisk træghed og vanetænkning, hvor sociologer falder tilbage på deres etablerede survey- og interview-metoder i selvgod forvisning om, at hele »den digitale hype« nok blæser over af sig selv? Måske er vi ved at komme for sent til det digitale tog, der buldrer derudad uden os?

Metodeudvikling på dagsordenen: Temanummerets bidrag

En anden mulig fortolkning af det forhold, at digital metoders indpas lader vente på sig i dansk sociologi, kan måske findes via den placering i STS-forskningens primært kvalitative metodetraditioner, som feltet netop synes at stå i for indeværende. Man kan her bemærke, at andre og mere kvantitative meto-

detraditioner – herunder traditioner for estimering af effekter, kausale forklaringer og prædiktioner – kun i ringe grad er repræsenteret i STS-traditionerne (og altså heller ikke i dette temanummers artikler). Det betyder imidlertid ikke, at digitale metoder, som de præsenteres her, er blottet for kvantitative islæt; blot trækkes der i hovedsagen på andre, mere deskriptivt-statistiske teknikker såsom netværks- og klyngeanalyse. På denne vis medvirker digitale metoder til at revitalisere vigtige overvejelser om de mange tilgange til kvantificering.

Det synes her oplagt at tænke, at der er plads til bestyrket interaktion mellem disse forskellige kvantitative tilgange og traditioner fremadrettet, i dialog med klassiske diskussioner om eksempelvis forholdet mellem beskrivelse, fortolkning og forklaring. Samtidig synes digitale spor at rumme en række relativt enkle potentialer for at analysere individers og gruppers handlingsmønstre over tid og på dynamiske måder, som endnu ikke er helt indfriet i forskningen. Man kunne derfor få den tanke, at digitale metoder endnu mangler at »modnes« som et sæt af distinkte metodetilgange – og at når dette sker, så vil metoderne tillige vinde bred tilslutning?

Det er ikke vores hensigt med dette temanummer at tage stilling eller parti i disse store diskussioner – om end læseren jo nok kan regne ud, at vi som redaktører nærer en vis kollektiv tiltro til de digitale metoders fremtid i sociologien. Hver for sig og tilsammen udgør nummerets artikler en række kvalificerede men tentative bud, der kan tjene til at sætte spørgsmålet om digital metodeudvikling på den sociologiske dagsorden og kvalificere rummet af mulige og troværdige svar. Som sådan er det vores påstand, at temanummeret her på ganske dækkende vis kommer rundt i nogle af de mest interessante eksisterende eksempler på brugen af digitale metoder inden for dansk sociologisk forskning. Via et gennemgående metodisk fokus, der lægger vægt på at beskrive en række konkrete analyser, deres teoretiske antagelser og empiriske rækkevidde, er det således hensigten ligeledes at pege ud og videre i retning af de bredere muligheder for og med digitale tilgange til sociologien.

Temanummeret åbnes med en artikel af *Anders Kristian Munk*, der netop griber fat i førnævnte Rogers og dennes pointe om, at digitale metoder først og fremmest handler om at genanvende digitale spor til andre mere sociologisk-videnskabelige formål. Dette potentiale, viser Munk, er i høj grad blevet udforsket og udviklet i dialog med en særlig teoriretning, nemlig aktør-netværks-teorien (ANT), som med de digitale metoder har fundet en vej til at videreføre sin interesse for såkaldt tekno-videnskabelige kontroverser på nye måder. Det er bl.a. sket gennem en konkret interesse for digitalt medierede netværk (af hjemmesider, Facebook-brugere eller ord i et tekstkorpus) og derfor også som en metodisk afsøgning af en ofte visuelt baseret tilgang til netværksanalyser af større datamængder. Munks pointe er imidlertid, at disse udviklinger ikke blot er udtryk for, at ANT-forskere har »genbrugt« digitale data og metoder; det er i lige så høj grad sådan, at selvsamme data og meto-

der har »genbrugt« teorien og skubbet den i nye retninger med en række nye udfordringer og muligheder til følge.

Andreas Birkbak følger med sin artikel op på denne pointe i en konkret illustration af det analytiske potentiale, som ANT's brug af digitale metoder stiller til rådighed for analysen af de nye demokratiske faldgruber og – ikke mindst – muligheder ved sociale medier som Facebook. Kernen i dette potentiale, viser Birkbak, ligger i den særlige empiri-nære tilgang, hvormed man går til analysen af såkaldte »sagsorienterede offentligheder«: de konstellationer af berørte og engagerede borgere, aktivister og andre, der benytter Facebook og lignende platforme som afsæt for protest og indsigelse mod magthavernes planer. Gennem en analyse af de digitalt medierede protester, der opstod i kølvandet på planerne om en betalingsring rundt om København, argumenterer Birkbak således for, at disse protester dårligt lader sig begribe med ellers populære udtryk som »shitstorme«, »ekkokamre« og »bobler«. De skal snarere ses, og studeres sociologisk, som demokratisk interessante bidrag til teknologisk debat i deres egen ret.

Hvor Munk og Birkbak på hver deres måde gør brug af netværksanalysen som én af de tilgange, der har vundet fornyet indpas via de digitale metoder (som endnu et eksempel på genbrug), der skubber *Rasmus Munksgaard & Oskar Enghoff* med deres artikel metodefaklen mere i retning af etablerede, kvantitative teknikker – om end anvendt på en distinkt digital (eller måske digitaliseret) måde. Gennem en såkaldt topic-model, der via principper for automatiseret kategorisering af latente ordklynger muliggør kvantitative indholdsanalyser på store tekstmængder, viser forfatterne, at der er – lille, men dog signifikant – forskel mellem kvindelige og mandlige samfundsvidenskabelige (og herunder særligt sociologiske) kandidatstuderende, når det kommer til deres valg af henholdsvis kvalitative (kvinder) og kvantitative (mænd) metoder. Ud over at bidrage til den kritiske forståelse af kønnede processer i akademiet får de hermed illustreret de bredere potentialer, som digital automatisering via såkaldt maskinlæring rummer for sociologisk forskning. Der kan næppe herske tvivl om, at diskussionen af disse potentialer, og deres tilknyttede (latente!) problemer, vil blive én af de mest interessante og vigtige metodenediskussioner i sociologien i de kommende år.

Med *Anders Koed Madsens* artikel afsluttes nummeret – efter vores opfattelse meget passende – imidlertid ikke så meget med at kigge fremad som med at kigge tilbage (for dernæst, selvsagt, at kigge fremad igen). Madsen kigger nemlig tilbage mod tidligere generationer af de såkaldte Chicago-sociologer og deres diskussioner af det problem om offentligheden og dens holdninger, samt hvordan man måler dem, som de digitale metoder og digitaliseringen af samfundet nu rejser på fornyede præmisser. Det er her karakteristisk, hævder Madsen, at nye digitale dataformer tillader en slags tilbagevenden til det relationelle og processuelle perspektiv på offentlighedsdannelse, som Chicago-skolen fremskrev i teorien, men som de i praksis forsømte at få omsat til

empiriske undersøgelser – og som derfor tabte terræn til mere individualistiske og statiske forståelser, i takt med at meningsmålingsindustrien og dens spørgeskemaer vandt indpas i efterkrigstiden. Gennem en såkaldt datasprint, hvor digitale metoder til Twitter-analyse bringes i anvendelse til udforskning af en dynamisk offentlighed, illustreres hermed den dobbelthed af nye (data-) potentialer og gamle (analytiske) løfter, der på mange måder kan ses som karakteristisk for digitale metoder.

Undervejs får artiklerne således på fin vis illustreret en række af de træk, muligheder og udfordringer, som i disse år diskuteres internationalt under overskriften digitale metoder, og som i tillæg til beslægtede udviklinger formentlig tegner de spændende konturer af en større omkalfatring af sociologiens metodelandskab. Samtidig får de imidlertid tegnet en række metodiske frontlinjer op, hvis overvindelse afhænger af små, grundige og kollektive skridt, og hvor forfatterne således dårligt kan beskyldes for overdreven teknologibegejstring og data-hype på fagets vegne. Metodeudvikling i en videnskab som sociologi er nu engang en langsommelig affære, hvor det handler om at holde snor i såvel validitetskriterier som kreativiteten, og hvor ihukommelsen af fagets historiske erfaringer kan vise sig lige så innovativ som alskens fremtidsnak.

Sociologers værktøjskasse: Digitalt supplement eller revolution?

Det er her netop karakteristisk, at mange af de nye digitale dataformer, der efterlades i kølvandet på samfundets digitalisering, i sig selv kan siges at lægge de metodiske skinner til rette for sociologers analyse, på godt og ofte også på ondt. Mest oplagt selvfølgelig derved, at der er meget af den: I mange sammenhænge, måske mest uden for akademiet, er digitale data nærmest blevet synonymt med »store data« ('Big Data'). Og det har tillige affødt en række stærke narrativer og forhåbninger, som ofte lader forstå, at »data« er den nye olie, og »dataanalytikere« derfor antageligt at ligne med den nye tids guldgravere, der gennem mønstersøgning i havet af data fremkommer med universelle sandheder om den menneskelige adfærd. Samfundsvidenskaberne er selvsagt ikke immune over for den slags narrativer, og der er allerede vokset en såkaldt »beregningmæssig socialvidenskab« (*computational social science*) frem, hvor fysikere, psykologer, økonomer og andre står klar til at indfri forventningerne.

Selv om alle dette temanummers artikler trækker på datasæt af kvantitativt tilsnit, så vil man næppe kalde nogen af dem for decideret »store« – og, hvad vigtigere er, så kan man næppe beskyldes forfatterne for at kolportere overdrevne forhåbninger på »datas« vegne. Snarere er vi her vidne til en række sobre undersøgelser af de træk, der netop kan siges at gøre digitale data spændende for sociologien – og som gør digitale metoder anderledes end fagets to for indeværende mest anvendte metoder, nemlig surveyet og det kva-

litative interview. I denne trefoldige opdeling mellem surveyet, interviewet og de digitale metoder gælder det gode gamle ordspog i høj grad stadig: Hvad der vindes på gyngerne, tabes til gengæld på karrusellerne. Digitale metoder er gode til nogle formål og mindre gode til andre – og artiklerne i dette temanummer er alle med til at kvalificere den fremadrettede diskussion af netop dette forhold.

Mens vi på f.eks. Facebook får adgang til data om et hav af sociale mikro-interaktioner – når folk »liker« eller kommenterer andres indhold, når de melder sig ind i grupper, når de deler et link til en nyhed, en film eller et par sko – så har vi sjældent særlig meget solid viden om disse folks uddannelse, alder, indkomst eller erhverv. Survey-forskningens normale kriterier for sampling og definition af en population er helt enkelt svære at implementere med digitale metoder. Til gengæld kan sociologer potentielt studere mønstre af kulturelle smagsfællesskaber, politiske solidaritetsformer og personlige venskabs- og gruppetilhørsforhold med en hidtil uset datamæssig tæthedsgrad i såvel rum (via geolokalisering) som tid (via dynamiske spor). Med tiden kan der måske tilmed udvikles helt nye forståelser af, hvad »en population« egentlig er, i takt med at online- og offline-interaktioner flyder tættere sammen.

Omvendt: Når Inger Støjberg deler sin famøse kagefejring på selvsamme Facebook og dermed giver anledning til mere end 30.000 kommentarer (i skrivende stund), så har vi sociologer en ny mulighed for at studere de situerede politiske affekt-, erfarings- og meningsdannelsesprocesser, vi normalt ville benytte interviewet til. De sociale aktører diskuterer ikke blot deres holdninger, deres retfærdiggørelser og kritik på denne platform – de aftvinger også hinanden svar på personlige spørgsmål, der rækker dybt ind i deres respektive livsverdener. Det er veldokumenteret, at et enkelt »like« er nok til at afsløre ellers ganske personlige forhold om en person, såsom politisk tilhørsforhold og seksuel præference, ud fra den simple ekstrapoleringslogik, der også har gjort f.eks. Amazon så rige. Men kvalitative interviews handler om mere end »det personlige«, og snitfladen til de digitale metoder kalder på yderligere udforskning.

Det samme gælder det forhold, at digitale data ikke blot antager form som »likes« og links, men netop også ofte som tekst, og dermed som et spørgsmål om ord og deres indbyrdes relationer. Her er et område, kan man hævde, hvor skellet mellem det kvalitative og det kvantitative for alvor udfordres: Ord og tekst handler om semantisk mening, om (kvalitativ) forståelse og fortolkning, men det handler også – som vi kender det fra analyser af »diskurser« – om bredere (kvantitative) mønstre af udbredelse og dominans af bestemte forståelsesformationer. I forskningen diskuteres det flittigt, i hvor høj grad sådanne tekstlige analyser faktisk lader sig automatisere af en maskine, og sociologisk metodeudvikling får hermed en vigtig snitflade til bredere diskussioner om eksempelvis kunstig intelligens. Samtidig udfordres vores metodemæssige vanetænkning: Måske minder kvalitativ og kvantitativ mønster-

søgning i tekst mere om hinanden, end nogen af dem minder om (kvalitative) interviews eller (kvantitative) regressionsanalyser? Måske var »kvalitativ« og »kvantitativ« behændige opdelinger i en præ-digital tid, mens de i det hele taget nu hastigt er på vej til at blive zombie-kategorier, der forplumrer metodiskussioner, mere end de oplyser?

Vi lader spørgsmålene stå til senere besvarelse, og ikke mindst til – forhåbentlig! – bred diskussion blandt læserne af dette temanummer. Givet sociologiens pluralistiske metodelandskab finder vi det mest realistisk, og mest efterstræbelsesværdigt, at forestille os, at mange forskellige digital-metodiske praksisser vil udvikle sig side om side i de kommende år, på kryds og tværs af det (såkaldt) kvalitative og kvantitative. Ligesom man i begge disse etablerede »lejr« har udviklet metodestandarder, der potentielt kan stille digitale data i et uheldigt lys, så rummer begge internt differentierede »lejr« tillige en række ressourcer, der i de rette kombinationer vil kunne bestyrke hinanden i udviklingen af nye, digitale metoder. Det er den aspiration, som forskere på feltet i disse år kalder for »kvali-kvantitative metoder« – for nogen måske et oxymoron, men for andre uden tvivl en inspirerende ledetråd for fremtidigt arbejde.

Temanummeret her slutter som nævnt med en dobbelt-anmeldelse, der – foruden Marres' førømtalte bog – også rummer en (positiv) bedømmelse af den første danske lære- og undervisningsbog i digitale metoder (begået af to forfattere, Birkbak og Munk, som tillige er bidragsydere til dette nummer). Det forhold, at denne bog i det hele taget er udkommet i 2017, kan selvsagt ses som endnu et tegn og skridt i den institutionaliseringsproces, hvormed digitale metoder antageligt vil blive en integreret del af sociologiuddannelserne, i Danmark såvel som andre steder, og derigennem en integreret del af den sociologiske professionalisme. Alle sociologer ved, at den spæde institutionaliseringsfase er afgørende for ethvert fænomens videre sociale liv; og således også for de digitale metoders videre liv i dansk sociologi. Vi håber med dette temanummer at sætte gang i en række konstruktive og kritiske diskussioner af disse metoder, deres muligheder og udfordringer, deres realistiske (og utopiske!) brugsscenarier og deres overraskende og blinde vinkler.

Lad os i denne ånd her til sidst pege selvkritisk tilbage på én af de blinde vinkler, som digitale metoder risikerer at føre med sig i sociologien selv, og som vores temanummer desværre er et udtryk for: nemlig kønsuligheder i sociologiens sociale liv specifikt og i samfundsvidenskabelige kompetencer mere alment. Vi skal her være de første til at beklage, at samtlige af dette temanummers artikler er skrevet af personer med mandligt kropstegn, og at noget tilsvarende gør sig gældende for os i temareaktionsgruppen. Selv om vi bestemt mener at have kørt selve nummerets tilblivelsesproces på saglig og kønsneutral vis, så er vi hermed bevidste om, at det samlede resultat ikke desto mindre afspejler en række bredere kønsuligheder, hvorigennem feltet

formes i disse år. Det er vigtigt at være opmærksom på i det fremtidige arbejde med disse metoder.

I hvor høj grad disse uligheder bunder i nogle af de kønnede akademiske processer og forestillinger om henholdsvis kvantitative og kvalitative metoder, som også Munksgaard & Enghoffs artikel dokumenterer, og som kan tænkes at farve tilgængene også til de digitale metoder, kan vi kun gisne om. Det samme gælder den rolle, som det distinkt digitalt-teknologiske islet kan tænkes at spille i kanaliseringen af kønsstereotype opfattelser (i retning af »den mandlige computernørd«) som klangbund for digitale metoders indmarch i sociologien. At disse processer nok er på spil, men dog omvendt næppe er hegemoniske, illustreres endvidere af det forhold, at digitale metoder i andre lande formes på mere kønsegaltær vis (jævnfør bl.a. den førnævnte Marres) samt af den interesse, som også kvindelige studerende i vores erfaring udviser for kurser i digitale metoder. Vi kan kun håbe og opfordre til, at alle sociologer, uanset kropstegn og andet, fremover vil give sig i kast med den digitale metodeudvikling.

Til inspiration for disse videre samtaler lader vi temanummeret her illustrere af den unge danske kunstner David Stjernholm i form af fotografiske gengivelser af dennes udstilling fra 2015, *Pathfinder*. Ligesom nummeret her er Stjernholm interesseret i at undersøge de mange mulige relationer mellem den »digitale« og den »analoge« verden, samt den måde disse relationer også (og i hans værker meget konkret og fysisk) medieres af alskens teknologiske infrastrukturer. Hans fotografier står derfor som en påmindelse om, at sociologiens metodeudviklinger på dette felt må holde øjne og ører åbne over for det digitaliserede samfunds egne sprækker og brudflader.

God læselyst!

Februar 2018

Anders Blok (ansvarshavende redaktør)

Hjalmar Bang Carlsen (gæstereaktør)

Jakob Demant (gæstereaktør)